

**ФОРМИРАНЕ НА КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТА –
БЪДЕЩ СОЦИАЛЕН ПЕДАГОГ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ
НА ЗАКОНОДАТЕЛНАТА УРЕДБА ПРИ РАЗРЕШАВАНЕТО
НА СОЦИАЛНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ**

Мария Стоянова Дишкова

**FORMATION OF COMPETENCE IN UNIVERSITY STUDENT –
FUTURE SOCIAL PEDAGOGUE FOR USING THE LAW WHEN
SOLVING SOCIAL-PEDAGOGICAL PROBLEMS**

Maria Stoyanova Dishkova

***Анотация:** Университетската подготовка на студентите от специалност „Социална педагогика” е изключително широкообхватна. Това се детерминира от факта, че дейността на социалния педагог е предназначена за работа с различни целеви групи и разнообразни социално-педагогически проблеми. Основна част в академичното образование на студентите е формирането на правна компетентност. В статията е предложен модел за провеждането на практически упражнения по дисциплината.*

***Ключови думи:** правна компетентност, закон, социална и правна защита на детето, социална и правна защита на личността, социално законодателство.*

***Annotation:** University education of students of specialty „Social Education” is extremely broad. This is determined by the fact that professional activities of social pedagogue are designed to work with various target groups and different socio-pedagogical problems. Major part in academic education of students is the formation of legal competence. In this issue is proposed model for conducting practical exercises on discipline that are a guarantee for excellent educational and academic results.*

***Key words:** legal competence, law, social and legal protection of child, social and legal protection of person, social legislation.*

Увод

Формирането на законово-правна компетентност у студента – бъдещ социален педагог е процес на овладяване на знания и умения за използване на определени нормативни актове в различни аспекти от неговата професионална реализация. Всяка социална и педагогическа услуга има законово основание, затова е необходимо студентите да познават текстове като: Конституцията на Република България, Всеобщата декларация за правата на човека, Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, Закона за социално подпомагане, Правилника за прилагане на закона за социално подпомагане, Закона за защита от домашно насилие, Правилника за прилагане на закона за защита от домашно насилие, Закона за защита от дискриминация, Закона за борба с трафика на хора, Закона за народната просвета, Правилника за прилагане на закона за народната просвета, Конвенцията на ООН за правата на детето, Закона за закрила на детето, Правилника за прилагане на закона за закрила на

детето, Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, както и други закони, правилници и наредби, които засягат различни области на социалната работа.

В чл. 22 от Всеобщата декларация за правата на човека, приета на Общото събрание на ООН на 10 Декември 1948 г. е вписано че: „всеки човек, като член на обществото, има право на социална сигурност и на осъществяване – чрез национални усилия и международно сътрудничество и в съответствие с устройството и ресурсите на съответната държава – на икономическите, социалните и културни права, необходими за неговото достойнство и за свободното развитие на неговата личност” [1]. Чл. 10 ал. 1 и ал. 2 от Закона за закрила на детето подчертава, че: „всяко дете има право на закрила за нормалното му физическо, умствено, нравствено и социално развитие и на защита на неговите права и интереси, като не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, имуществено състояние, религия, образование и убеждения или наличие на увреждане” [6, 12]. „Закрилата на детето се основава на следните принципи, дефинирани в същия закон са (чл. 3, т. 1-14):

1. зачитане и уважение на личността на детето;
2. отглеждане на детето в семейна среда;
3. осигуряване най-добрия интерес на детето;
4. специална закрила на дете в риск;
5. насърчаване на доброволното участие в дейностите по закрилата на детето;
6. подбор на лицата, пряко ангажирани в дейностите по закрила на детето, съобразно техните личностни и социални качества и грижа за тяхната професионална квалификация;
7. временен характер на ограничителните мерки;
8. незабавност на действията по закрила на детето;
9. грижа в съответствие с потребностите на детето;
10. осигуряване развитието на дете с изяви дарби;
11. насърчаване на отговорното родителство;
12. подкрепа на семейството;
13. превантивни мерки за сигурност и закрила на детето;
14. контрол по ефективността на предприетите мерки” [6, 12].

Така изброените принципни положения, на които се основава законово регламентираната защита на детето са, водещи и в социално-педагогическата работа. В този смисъл е необходимо те да се усвоят от студентите не само като теоретични знания, но и да се утвърдят като практически умения.

Изложение

Конвенцията на ООН за правата на детето гласи, че: „висшите интереси на детето са първостепенно съображение във всички действия, отнасящи се до децата, независимо дали са предприети от:

- обществени или частни институции за социално подпомагане;
- от съдилищата;
- административните органи;
- законодателните органи” [8, чл. 3 (1)].

В този смисъл и съобразно спазването на нормативната уредба, Г. Петров смята, че: „независимо от методическата подготовка на специалистите, дейността им трудно би била осъществима, ако не се базира на някои основни принципни положения, които се намират в основата на обучението на студентите от специалност „Социална педаго-

гика” и други педагогически специалности. Известно е, че принципите в този ареал на социалната работа представляват изходни положения, ръководни начала, основни изисквания, чието спазване способства за реализиране целите на осигуряването на най-добрите интереси на децата – от тяхната закрила и предпазване от престъпно посегателство до превенцията на престъпността и противообществените прояви сред тях. Спазвайки един от принципите на обучението – нагледността, при изясняването на някои от основните принципи в работата на студентите – бъдещи педагогически или социални работници, целесъобразно е твърденията да бъдат илюстрирани с подходящи примери от практиката” [11].

Принципните положения, посочени като основни от Г. Петров са:

» **„Дендеологизация и департизация на дейността**

Използването на идеологеми или партийни пристрастия в социално-педагогическата работа:

- нарушават целенасочеността на възпитателния и превъзпитателния процес;
- подменят общопедагогическите и широко общественополезни интереси и очаквания в областта на възпитанието на младото поколение;
- накръняват авторитета на субекта и институцията, която представлява (например: реакция при посещение на дете у дома и констатация, че то, или родителите му са привърженици на друг отбор или друга политическа сила, различаващи се тази на субекта” [11].

» **„Законосъобразност на дейността**

Институционална демагогия би било използването на незаконови методи и средства за целите на превъзпитанието на закононарушителите или предпазването на децата от престъпни посегателства (например: съветване на бито дете също да се бие; съветване на родител да малтретира „бияча” на своето дете; лично физическо или друго отмъщение)” [11].

» **„Защита на най-добрия интерес на детето**

Независимо от ситутивния статут на жертва или правонарушител, всяко дете следва да бъде защитено от безпринципни, незаконни и античужденни действия, осъществявани от:

- представители на държавни институции;
- представители на недържавни институции;
- родители;
- други частни субекти.

От практическа гледна точка този принцип е приложим в случаите на:

- водене на отчет в Детските педагогически стаи;
- довеждане на малолетни и непълнолетни в районното полицейско управление;
- работа с малолетни и непълнолетни в районното полицейско управление;
- задържане за срок от 24 часа;
- отвеждане и настаняване в Домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни;
- издирване при бягство от ВУИ, СПИ или други заведения, където са настанени за отглеждане и възпитание;
- осигуряване на полицейска закрила” [11].

» „Емпатийно отношение към децата

Целесъобразно е субектите на закрила и превенция на насилието, извършвано от деца и срещу деца, да умеят да се ангажират емоционално със случая, но това да не е за сметка на рационалното процедиране при неговото решаване (например: предлагане на студентите да опишат своите чувства, мисли и вероятни действия, възприемайки едновременно въобразяемата роля на родител, чието дете е малтретирано в училище и на педагогически съветник, провеждащ беседа с малтретирано дете)” [11]. Не е редно емпатийното отношение към проблемите на клиента или целевата група да се бърка с чувство на съжаление. Често, особено при първи контакт със съответния специалист (социален работник, социален педагог, психолог), клиентът е объркан и търси единствено разбиране и съчувствие. Специалистът е този, който:

- не бива да напуска границата на професионализма;
- да прояви емпатия;
- да съпреживее състоянието на клиента;
- да му предложи носна кърпичка и уютна обстановка, а не да заплаче с него, защото това не е адекватно и работещо решение на проблема.

» „Работата с деца като МИСИЯ

Работата с трудни деца и с деца-жертви не е само професия или служебно задължение. Редно е детското нещастие или детските неуспехи да събудят чувства у педагога, възпитателя, социалния педагог и родителя (този принцип може да се онагледи пред студентите като се анализира положението на дете, склонено към извършване на правонарушение; положението и поведението на деца, произхождащи от семейства на алкохолици, наркомани, проституиращи, осъждани; причиността за детския рецидив на базата на конкретни примери от практиката)” [11]. Професионалният burn-out е недопустим в социално-педагогическата работа с деца и възрастни. Спазването на професионална дистанция не бива да се бърка с демонстрацията на натрупана рутина. На детето не трябва да се гледа като на папка „Дело”, която се затваря и завързва непосредствено след приключване на случая. То не е статистика. Студентите от специалност „Социална педагогика” трябва да знаят това и още в университета да си дадат сметка за насоката на своята практическа реализация.

» „Педагогически оптимизъм

Този принцип е основополагащ в дейността на социалните педагози и работници. Без неговото присъствие в ежедневната работа, техните усилия биха се обезсмислили (например със студентите може да разгледа случай на поправило се дете с рецидивно противоправно поведение в миналото)” [11].

Педагогическият оптимизъм е задължително условие за успеваемост на социално-педагогическата интервенция, която понякога може да се арвни с т. нар. „затворен кръг”. Пред ежедневната работа на социалния педагог има много и труднопреодолими бариери от различно естество. В този смисъл, без вяра в положителния изход социално-педагогическата дейност е обречена.

» „Опора в положителното

Един от основните принципи, чрез чието прилагане се постигат бързи и положителни резултати в корекционно-възпитателната и ресоциализиращата дейност, е опората в положителното в характера и поведението на малолетния или непълнолетния правонарушител. Разумното адмириране на някои негови положителни поведенчески реакции в присъствието на детето, родителите или пред други деца (ако е необходимо), както и ангажирането му чрез прилагане на неговите позитивни ресурси на характера и поведението, би довело до утвърждаването им като стил на бъдещо детско

просоциално поведение (на студентите може да се даде пример с възлагане на дете с чести бягства от училище да подпомага учителите в различни дейности)” [11].

» **„Специализация на субектите на социално-педагогическата дейност” [11]**

Едно от задължителните условия за адекватно и гарантиращо реализация академично обучение на студентите от специалност „Социална педагогика” е неговата практическа насоченост. Социално-педагогическата работа с деца и възрастни изисква не само голям обем от теоретични знания, но и придобиването на конкретни практически умения. В този ред на мисли е необходим постоянен „up-date”, както на студентите, така и на академичните преподаватели и на всички субекти, които са творци на социално-педагогическа дейност. Задължително е, специалистите, които работят в различни социално-педагогически заведения и институции, да са винаги информирани и редовно да повишават своята квалификация, а не да разчитат единствено на университетската си диплома. Истината за социално-педагогическите контакти с деца и хора не се научава еднократно по време на висшето образование, а се открива в ежедневната работа и непрекъснатото обучение. Пред студентите този принцип може да се онагледява като се включват в различни неформални курсове на обучение извън рамките на учебната програма.

» **„Не може да възпитава този, който сам не е възпитан**

Акцентира се на изключителната отговорност на субекта на социално-защитната и корекционно-възпитателната дейност с малолетни и непълнолетни по отношение на неговите личностни и професионални качества (например съветваме децата, че пушенето вреди на здравето, а в следващия момент запалваме цигара пред тях)” [11]. В педагогическата теория все още стои отворен въпроса дали е необходимо студентите да бъдат възпитавани или не. Няма единдушен отговор на този въпрос, но ако академичните преподаватели не възпитават студентите, те могат да ги учат как да бъдат възпитани особено в социалните си контакти с околните. Самият преподавател – социален педагог трябва да бъде пример за студентите със своето поведение, облекло, външен вид, говор, реч, невербално поведение и взаимоотношенията с тях. Ако се появи конфликт със студент в рамките на университетската зала (например наличие на различни гледни точки между преподавател и студент), преподавателят трябва да го разреши не като университетски преподавател, а като действащ социален педагог – с много търпение, изслушване и предлагане на различни стратегии за справяне с проблема.

» **„Запазване тайната на противоправното минало или на интимни подробности, свързани с упражненото насилие” [11].**

В Конвенцията на ООН за правата на детето, чл. 16, (1) и (2) е вписано, че: „никое дете не трябва да бъде подлагано на произволна или незаконна намеса в неговия личен живот, семейство, дом или кореспонденция, нито на незаконно посегателство срещу неговата чест и репутация. Детето има право на закрила от закона против такава намеса или посегателство” [8].

„Българското законодателство предвижда механизъм за опазване тайната на регистрация в Детска педагогическа стая, особено за свалените от отчет като „поправили се” малолетни и непълнолетни правонарушители. Пред студентите този принцип може да се онагледява например чрез разясняване на технологията на документален обмен между институциите, работещи с проблемни деца и деца – жертви” [11].

» **„Гражданска смелост, отговорност и устойчивост срещу институционалното и неформалното противодействие при упражняване на детезащитната дейност.** Макар не толкова често, но все пак се срещат случаи, когато проявявайки активност, някои специалисти, работещи по осигуряване на даден детски интерес, се

облъскват с безразлично или користо отношение, демонстрирано от страна на отделен представител или цяла институция. Когато ситуацията не дава възможност за използване на гъвкави варианти за убеждаване на партньорите да активират дейността си, целесъобразно е да се прояви гражданска и лична смелост за проява на професионална настойчивост“ [11]. По време на провеждане на практически упражнения, студентите могат да решават казуси на тази тема. Примерни казуси могат да се взимат от социално-педагогическата практика или да бъдат предлагани от самите студенти, както и от преподавателите.

» **„Бързо ориентиране в педагогическата ситуация и бърза реакция.** Динамиката на протичане на процесите и явленията в съвременното общество изискват проявата на бърза ориентация при дадени обстоятелства, отнасящи се до слушателите, в които:

- дете може да стане жертва на престъпно посегателство;
- дете вече е станало жертва на престъпно посегателство;
- дете може да извърши престъпление или противообществена проява;
- дете в момента извършва престъпление или противообществена проява;
- дете вече е извършило престъпление или противообществена проява.

Необходимо е присъстващите субекти да съумеат да потиснат появилите се емоционални отклонения (гняв, страх, уплаха, стъписване, вцепеняване), като сканирайки ситуацията и прогнозирайки нейното непосредствено развитие да съумеят да предприемат адекватни мерки за противодействие (например може да се обсъди реакцията на социалния педагог, когато трябва да се разтърват биещи се в двора на училището деца)“ [3, 11].

„На практика различните социално-педагогически институции не работят ефективно, защото в много случаи решават проблемите на детето само според тяхната компетентност без да се опитват да търсят сътрудничеството на другите институции, работещи с деца. Дейността на всяка институция за закрила на децата в Република България би могла да се оптимизира ако:

- кадрите, обучаващи се в университетите, получават интегрирана подготовка, чрез която научават, че няма по-важна и по-малко важна, по-престижна и не чак толкова престижна институция, работеща с деца, а има деца, които се нуждаят от бърза и своевременна намеса. Проблемите на детето винаги са комплексни и трябва да се търсят, както корените, така и причините във всеки конкретен случай. Такова комплексно обучение може да се осигури чрез сформирането на интердисциплинарни екипи, които не са утопия, а реалност.

- специалистите, работещи в системата за работа с деца, приемащи студенти на практика, следва с любов и разбиране да ги въвеждат в бъдещата им работа и да им показват, както красивата, така и грозната страна на реалната социална работа. Студентите отиват на практика, за да се запознаят със съществуващата работа, както и да приложат до някаква степен теоретичните си познания.

- мерките, предвидени във всички съществуващи нормативни актове, защитавщи правата на детето, трябва да се спазват стриктно и да не се допускат компромиси. Не бива да се страхуваме да прилагаме съществуващите наказателно мерки, защото те имат както санкциониращ, така и превантивен характер и е време да започнат да се използват и с такава цел [9].

Обучението на студентите от специалност „Социална педагогика“ във връзка със социалното законодателство и социалната и правна защита на детето и личността трябва да надгради формираните до този момент от други дисциплини знания на студента, да увеличи професионалното му самочувствие и да го подготви за бъдещата му

професионална реализация. Главната цел е да се формират у бъдещия специалист компетенции да използва законодателната уредба за реализация в социалната сфера, за работа със съответната целева група от уязвими лица, за разрешаване на социално-педагогическите проблеми. За да бъде оптимално ефективен и адекватен, за да помага на изпитващите затруднения в социума, специалистът трябва да умее да използва нормативната уредба на Република България, да познава правата и задълженията на детето и личността, да промотира социалното законодателство в обществото. В основата на социално-педагогическата професия е поставена всяка специализирана дейност, свързана с опазване на живота, здравето и интересите на детето, както и създаване на подходящи условия за неговото отглеждане, оптимално развитие, възпитание, обучение и образование. Буквата на закона, гарантира правата на личността, без да изключва нейните задължения в социума. Законодателството, което засяга интересите на детето като член на обществото, гарантира неговото изграждане като правно отговорна личност с изявена гражданска позиция, която познава нормативната си позиция и притежава уменията да я отстоява в личното и професионалното си ежедневие.

Студентите от специалност „Социална педагогика“ се обучават в една особено обширна сфера на дейност. Това се налага от факта, че социално-педагогическата работа и професия обхваща голям брой целеви групи с разнообразни характеристики, затруднения и нужди. Социалният педагог е специалист, който задоволява потребностите на клиента, използвайки методики от много научни области: педагогика, социология, психология, теория на възпитанието, философия, етика, анатомия, токсикология, конфликтология, криминология. Едновременно с това, нуждите на целевите групи се отличават със съответната конкретност, която е нормативно уредена. Всяка социално-педагогическа институция, независимо дали тя е държавен или неправителствен орган, регламентира дейността си и социалните услуги, които предлага, със законово основание. Респективно: Дирекция „Социално подпомагане“ – Закон за социално подпомагане и Правилник за прилагане на Закона за социално подпомагане; Централна и Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните – Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните; образователните заведения – Закон за народната просвета и Правилник за прилагане на Закона за народната просвета; Държавна агенция за закрила на детето – Закон за закрила на детето и Правилник за прилагане на Закона за закрила на детето; неправителствени организации с различни сфери на дейност – Закон за юридическите лица с нестопанска цел, Закон за защита от домашно насилие, Правилник за прилагане на Закона за защита от домашно насилие, Закон за българския червен кръст. В допълнение, всички държавни и неправителствени служби, които предлагат социално-педагогически услуги и дейности, съблюдают фундаменталните нормативни текстове като: Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, Закон за защита от дискриминация, Всеобща декларация за правата на човека, Конвенция на ООН за правата на детето. Така изброените закони, правилници за прилагането им и конвенции са част от задължителния минимум, който е заложен за усвояване като знания от страна на студентите от специалност „Социална педагогика“ по време на тяхното академично обучение.

В рамките на университетското си образование бъдещите социални педагози придобиват множество теоретични и практически умения. Тяхното призвание не е да бъдат адвокати, юристи, съдии или други представители на съдебната практика и система. Те се подготвят да работят с деца и хора, за да им съдействат да си помогнат в разрешаването на своите проблеми и затруднения. В този аспект е необходимо студентът – бъдещ социален педагог да познава нормативната база на социално-педагогическата дейност в страната. Факт е, че по време на практическите упражнения и

наблюдения по други дисциплини, както и по време на провеждане на практиките, студентите имат възможност да се запознаят с практическите измерения на законовата уредба и нормативните текстове в социално-педагогическата професия. Специалистите в съответните институции, които студентите посещават, са инструктирани от университетския преподавател – организатор и ръководител на наблюденията и практиките, винаги да представят законовата линия, която следват в работата си. По този начин, студентът вижда как функционира на практика това, което изучава в лекционната зала.

За формирането на компетенции у студента – бъдещ социален педагог за използване на законодателната уредба при разрешаване на конкретен социално-педагогически проблем е целесъобразно да се използват тестовете, включени в учебното пособие „Социална и правна защита на личността и социално законодателство“ (тестове за самоподготовка на студенти от специалност „Социална педагогика“) [2], в което се следва линията на една експериментална методика на обучение, която се прилага и използва от учебната 2011/ 2012г. Освен, че се оказва много полезна, тази методика е и изключително интересна за студентите. По време на обучението си по тази дисциплина, те приемат голямо количество информация, която по нищо не прилича на нито една от изучаваните от тях дисциплини до този момент. Това се дължи на качеството на информацията, която безспорно е сложна като материя за изучаване. Обикновено информацията се наизустява, защото това е единственият начин да бъде възпроизведена. Нищо не гарантира трайността ѝ в знанията на студента.

Методиката, която се предлага в това учебно помагало, се изразява в това, че включва използването на пълния законов текст при попълването на теста. На студентите се предоставят един тест за упражнение и копие от съответния закон. Определя им се време за попълване и им се дава възможност за самостоятелна работа. Важно е да се уточни, че преди това, по време на лекции, студентите са се запознали с текста на закона и той не е съвсем чужд за тях. Интересно е да се наблюдават реакциите на студента, които в началото действат тревожно и хаотично, но с напредването на въпросите придобиват чувство на ориентация и се справят далеч по-добре. Обикновено при попълването на първия тест времето не стига, но всеки следващ отнема по-малко време на студентите. Разбира се, при проверка най-често тестовете са попълнени безгрешно, с изключение на 1-2 грешки, допуснати по невнимание или в бързината. Целта на описаната методика е студентът да прочете законовия текст мотивирано и целенасочено, което ще конкретизира информацията и ще му даде възможност да я селектира, а след това и да я запомни. Анкетно проучване отчете резултати, според които студентите учат по-ефикасно, използвайки тази методика на обучение – това е факт, който споделят самите студенти.

През последните няколко години използването на тази методика при обучение на студенти от специалност „Социална педагогика“ се утвърди като особено адекватно и ефикасно. От студентите – бъдещи социални педагози се очаква да познаят детайлно социалната нормативна уредба и да я използват в като основна база на работата си, която трябва да се подчертае, не е в съдебната зала. Като решава тест с включени 20 въпроса в него, но имайки текста на целия закон пред себе си, студентът концентрира усилията си по съвсем различен начин.

Може би най-важната особеност при използването на цитираната методика е фактът, че тя гарантира запомняне на нормативния текст. Резултатите от същото анкетно проучване, реализирано сред студентите, работили по тази методика, показват изключително завишена степен на запомняне на законовата уредба. Самите студенти споделят изненадата си, че помнят почти дословно текстове от закони, които са изучавали преди години.

Стана ясно, че отговорите на тестовете включват верен отговор, член, алинея, точка и буква. Например:

Въпрос:

Настаняването в социално-педагогически интернат или във възпитателно училище-интернат [4]:

- а) са възпитателни мерки, които се налагат за безнадзорни деца;
- б) са възпитателни мерки, които се налагат съгласно ЗБППМН;
- в) са наказателни мерки, които се налагат съгласно Наказателния кодекс;
- г) са възпитателни мерки, които се препоръчват от Семейния кодекс, когато родителите или настойниците (или лицата, които ги заместват) не са в състояние да се грижат за децата си.

Верен отговор:

- б), чл. 13, ал. (1), т. 11 и 13.

Въпрос:

Централната комисия информира обществеността за (маркирайте верните отговори) [4]:

- а) броят на безнадзорни деца в страната;
- б) рисковите ситуации, при които малолетни и непълнолетни могат да бъдат въввлечени в извършването на противообществени прояви или престъпления;
- в) малолетните и непълнолетните, извършили противообществени прояви, вида на техните деяния, както и възпитателните мерки, наложени им по ЗБППМН;
- г) мерките за възпитателно въздействие за извършени противообществени прояви от малолетни и непълнолетни и наказанията за престъпления, извършени от непълнолетни;
- д) институциите, които работят с малолетни и непълнолетни, които са извършили противообществена проява или са били обект на престъпно деяние;
- е) състоянието и тенденциите на престъпността и противообществените прояви на малолетните и непълнолетните.

Верен отговор:

- б), г), е), чл. 8, ал. (4), б. „а“, „б“, „в“.

Въпрос:

3. Възпитателните мерки, които се прилагат съгласно ЗБППМН са [4]:

- а) 10 на брой;
- б) 11 на брой;
- в) 12 на брой;
- г) 13 на брой.

Верен отговор:

- г), чл. 13, ал. 1, т.1-13

Подобно прецизиране в посочването на правилния отговор повишава правните умения на студента в няколко основни аспекта:

- ✓ Коректно цитиране на нормативен документ.
- ✓ Задълбочаване в прочита.
- ✓ Естествено наизустяване на някои основни законови положения.
- ✓ Научаване какво и къде пише в закона.

Разбира се, тестовете могат да бъдат използвани и като изпитни тестове, които студентът трябва да попълни за време и за оценка, без да разполага с текста на закона пред себе си. Има възможност въз основа на тези тестове да се изработват нови, които включват различни въпроси от различни тестове. По този начин изпитният тест покрива няколко законови текстове, а не само един. Важно е да се подчертае, че ако тестовете се използват за изпитни или друга форма на проверка и студентът не разполага с текст пред себе си, не е задължително от него да се изисква да цитира член, алинея, точка, буква, параграф. Достатъчно е да посочи правилния отговор. Това е, защото не се цели наизустяване на законовата уредба от страна на студента, а оптималното ѝ използване в педагогическата практика. В тестовете се използват цитати от следните нормативни документи:

- Всеобща декларация за правата на човека;
- Европейска конвенция за защита на правата на човека и основните свободи;
- Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните;
- Закон за Българския Червен кръст;
- Закон за закрила на детето;
- Правилник за прилагане на закона за закрила на детето;
- Закон за защита от дискриминация;
- Закон за защита от домашно насилие;
- Правилник за прилагане на закона за защита от домашно насилие;
- Закон за народната просвета;
- Правилник за прилагане на закона за народната просвета;
- Закон за насърчаване на заетостта;
- Правилник за прилагане на закона за насърчаване на заетостта;
- Закон за социално подпомагане;
- Правилник за прилагане на закона за социално подпомагане;
- Конвенция на ООН за правата на детето;
- Конституция на Република България;
- Наказателен кодекс;
- Наредба за критериите и стандартите за социални услуги за деца;
- Наредба за условията и реда за осъществяване на мерки за предотвратяване изоставянето на деца и настаняването им в институции, както и за тяхната реинтеграция;
- Наредба за условията и реда за кандидатстване, подбор и утвърждаване на приемни семейства и настаняване на деца в тях;
- Наредба за условията и реда за предоставяне на полицейска закрила на детето;
- Правилник за детските педагогически стаи;
- Правилник за организацията и работата на домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни;
- Правилник за устройството и дейността на Възпитателните училища – интернати и Социално-педагогическите интернати;
- Правилник за устройството и дейността на приютите за безнадзорни деца
- Семейен кодекс.

Предлага се и контролен тест, който е с по-различен характер. Тестът се състои от 50 въпроса, или по-скоро 50 цитата от различни нормативни текстове (Наказателен кодекс, Семейен кодекс, Закон за Българския Червен кръст, Закон за закрила на детето, Закон за защита срещу домашно насилие, Наредба за критериите и стандартите за социални услуги за деца, Наредба за условията и реда за предоставяне на полицейска

закрила на детето, Закон за народната просвета, Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, Закон за социално подпомагане, Наредба за условията и реда за кандидатстване, подбор и утвърждаване на приемни семейства и настаняване на деца в тях, Конституция на Република България, Закон за защита от дискриминация). За улеснение на студента срещу всеки от цитираните закони се посочва колко пъти е използван в рамките на теста, т.е. колко цитата са извадки от неговия текст.

Срещу всеки цитат студентът трябва да впише името на закона, от който е извадката, например:

Цитат:

„Задача да защитава от престъпни посегателства личността и правата на гражданите и цялостния установен в страната правов ред има ...“ [10].

Верен отговор:

Наказателният кодекс.

или:

Цитат:

„Българският Червен кръст е единствената национална организация на Червения кръст на територията на Република България, съгласно ...“ [5].

Верен отговор:

Закона за Българския Червен кръст.

Цитат:

„Правата на лицата, пострадали от домашно насилие, мерките за защита и реда за тяхното налагане се уреждат в ...“ [7].

Верен отговор: Закона за защита от домашно насилие.

Към всеки един тест има ключ с отговори, които включват верния отговор, член, алинея, точка и буква от закона, следователно информацията се прецизира оптимално. Това се налага по три основни причини:

- студентът да се научи да цитира правилно;
- студентът да овладее знанието за закона детайлно;
- студентът да се запознае с основните понятия в нормативния изказ;
- студентът да има възможност за самоподготовка по дисциплината.

Освен тестовата методика е целесъобразно по време на упражнения да се включи и решаването на правни казуси. Някои от тях се предлагат от университетския преподавател, други – от самите студенти. Интересно е да се наблюдава академичното развитие на студента. Той вече добре познава правната и социалната защита и социалното законодателство и горещо защитава правата на личността пред колегите си, дори това да е само на теория. Решаването на правни казуси също е от незаменимо значение за цялостната подготовка на студента за бъдещата му практическа реализация. Широко-профилната академична подготовка на студентите – бъдещи социални педагози се обуславя от специфичните белези на професията. Знанието за закона е част от тази подготовка, когато е трайно, мобилно и компетентно. Това е знание, което ще има реална използваемост в бъдещата практика на студента, затова трябва да се усвои с търпение и дълбочина.

Литература:

1. Всеобща декларация за правата на човека, приета на Общото събрание на ООН на 10 Декември 1948 г.
2. Дишкова, М. Социална и правна защита на личността и социално законодателство. *Тестове за самоподготовка на студенти от специалност „Социална педагогика” – първа част*. Университет „Проф. д-р Асен Златаров”. Бургас, 2015г.
3. Дубягини, Олга и Юрий. 65 начина да предпазим от престъпление детето. София, 2005 г.
4. Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, обн. ДВ, бр. 13 от 14 Февруари 1958 г.
5. Закон за Българския Червен кръст, обн. ДВ, бр. 87 от 29 Септември 1995 г.
6. Закон за закрила на детето, обн. ДВ, бр.48 от 13 Юни 2000 г.
7. Закон за защита от домашно насилие, обн. ДВ, бр. 27 от 29 Март 2005 г.
8. Конвенция на ООН за правата на детето, обн. ДВ, бр. 32 от 23 Април 1991 г.
9. Кривирадева, Б. Институции за закрила на децата в Република България. Сборник с дискуссионни материали от национална конференция на тема: „Обучението по права на човека – инструмент за подобряване качеството на образование в България”. София, 2007 г., стр. 119-124.
10. Наказателен кодекс, обн. ДВ, бр. 26 от 2 Април 1968г.
11. Петров, Г. Водещи принципи в дейността по закрила на децата. Сборник с дискуссионни материали от национална конференция на тема: „Обучението по права на човека – инструмент за подобряване качеството на образование в България”. София, 2007 г., стр. 110-118.
12. Правилник за прилагане на Закона за закрила на детето, в сила от 25 Юли 2003 г., обн. ДВ, бр. 66 от 25 Юли 2003 г.
13. Правилник за прилагане на закона за защита от домашното насилие, обн. ДВ, бр. 45 от 15 Юни 2010 г.